

PETROL FİYATININ DİNAMİKLERİ VE GELECEĞİ

Ersin ÖKTEM – Zafer DEMİRKUL

(Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı – TPAO)

ÖZET

Son yıllarda, dünyamızın artan enerji ihtiyacı ile enerji sektörünün gün geçtikçe yıldızı parlamaya başlamış, birçok firma yatırımlarını enerji sektörü üzerine yoğunlaştırmışlardır. Günümüzde dünyada birincil enerji tüketimi içinde petrol en büyük paya sahiptir ve yapılan bütün projeksiyonlara göre de petrol birincil enerji tüketimi içindeki payını uzun dönemde de koruyacaktır. Artık petrol yalnızca rafineri, petrokimya ve kimya sanayisinin hammaddesi değil aynı zamanda bir yatırım aracı halini almasıyla, Petrol fiyatlarını klasik yaklaşım ile arz-talep dengesi, jeopolitik olaylar, atıl kapasite ve stoklarla açıklamak yetersiz kalmaktadır. 2004 yılında 38\$, 2005'de 54\$, 2006'da 65 \$ olan petrol fiyatlarının 2007 yılından itibaren hızla yükselmeye başlayarak 2008 Temmuz'unda 147 \$'a dayanması ve ardından da hızlıca düşüşe geçmesi ile, spekülasyon ve finansal piyasalarda son derece etkili olduğu görülmüştür.

Gelirlerinin büyük bölümünü petrol satışından elde eden petrol şirketleri, gelecekte oluşabilecek petrol fiyatlarını şimdiden tahmin ederek, gelecek yıllara ait nakit akımlarını öngörmek, uzun vadeli bütçe planlarını ve buna uygun yatırım programını şimdiden şekillendirmek ve rekabet açısından avantaj sağlamak zorundadır.

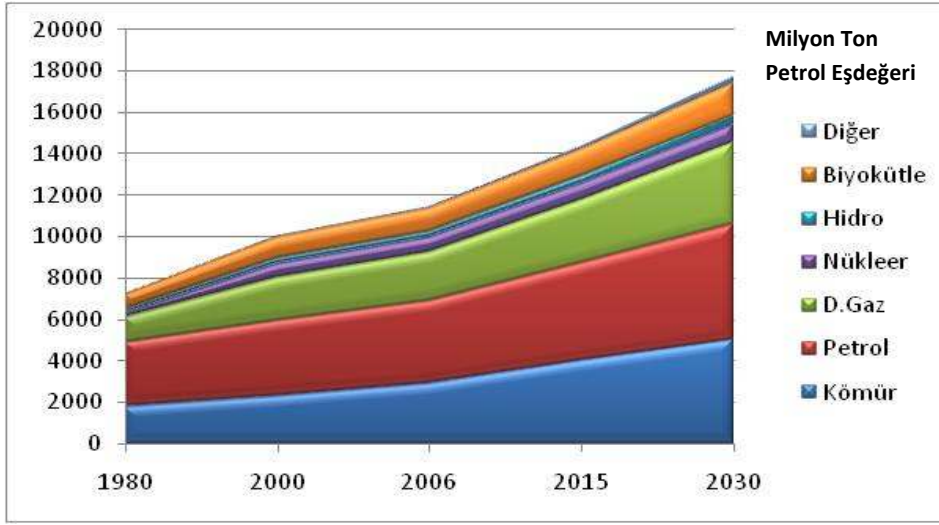
Bu çalışmada petrol fiyatı dinamikleri üzerinde durulacak, petrol fiyatlarını etkileyen olaylar açıklanarak olası senaryolar tartışılarak ileriye dönük tahminlerde bulunulacaktır.

1. PETROL PİYASASININ DİNAMİKLERİ

1. 1. PETROL PİYASALARI HAKKINDA GENEL BİLGİ

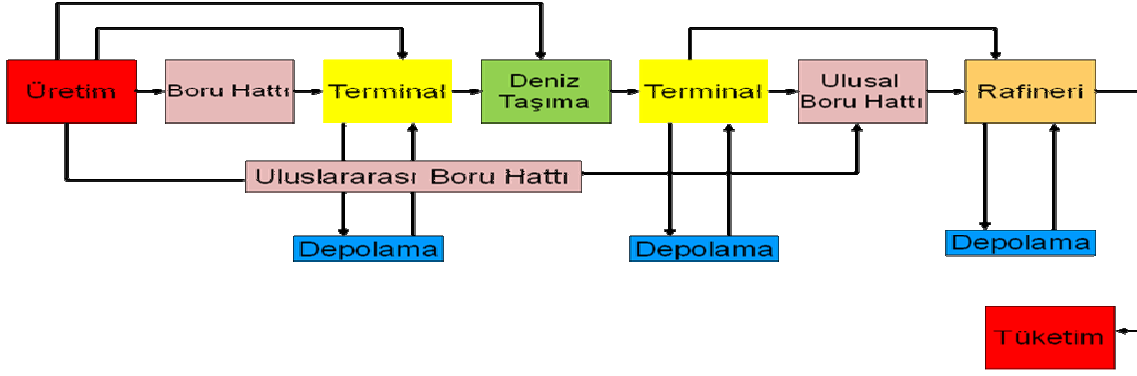
Günümüzde dünyada birincil enerji tüketimi içinde petrol en büyük paya sahip olan ve çeşitli kuruluşlarca yapılan bütün projeksiyonlara göre de birincil enerji tüketimi içindeki payını uzun dönemde de koruyacaktır. (Şekil 1)

Enerji sektöründe önümüzdeki dönemde yatırımların devam etmesi, teknolojik gelişmeler ile enerji verimliliğinin artırılması, çevre mevzuatlarına uyum, enerji arz güvenliği ve alternatif enerjilerin geliştirilmesi piyasaların öncelik verdiği konulardır.

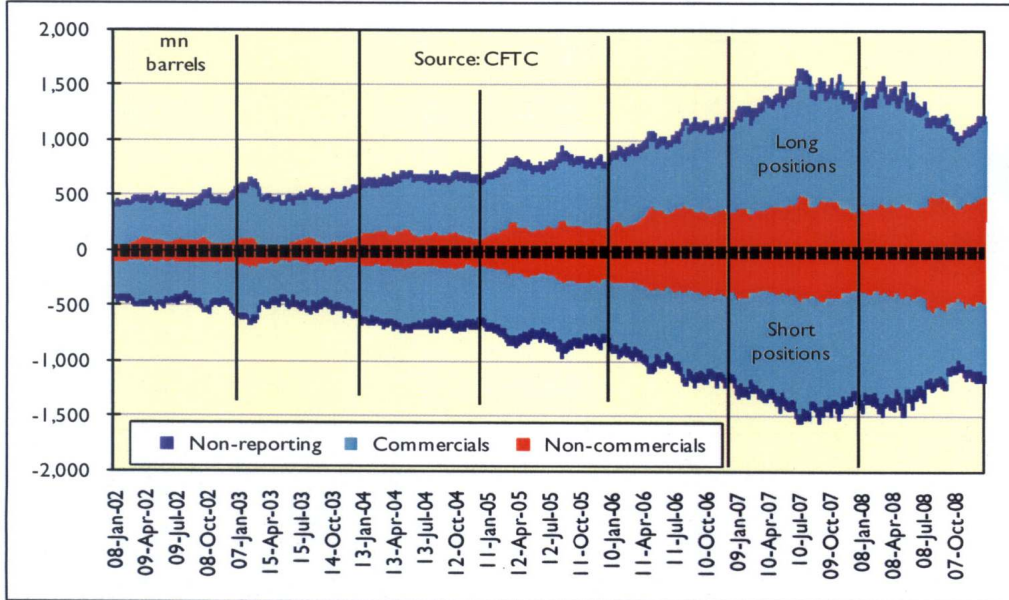
Şekil 1. Uzun Dönem Birincil Enerji Talebi Projeksiyonu [1]

Petrolün bulunup üretilmesinden, son tüketicilere ulaşmasına kadar geçen süreç (üretim, taşıma, depolama, rafineri, tüketim) oldukça uzundur(Şekil 2). Petrol değer zinciri, talep edilen petrolün satılmasından elde edilen gelirlerle, arzın devam ettirilmesini sağlayan ve sürekli devam eden bir süreçtir. Bu yüzden de talepdeki ani bir artışa arzın çok çabuk cevap vermesi beklenemez. Böyle bir durumda artan talep, ya stoklardaki petrolün kullanılmasıyla ya da atıl kapasitenin faaliyete geçirilmesiyle karşılanabilir. Sonuçta petrol değer zincirinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilecek bir sorun veya darboğaz petrol fiyatlarının yükselmesine neden olur.

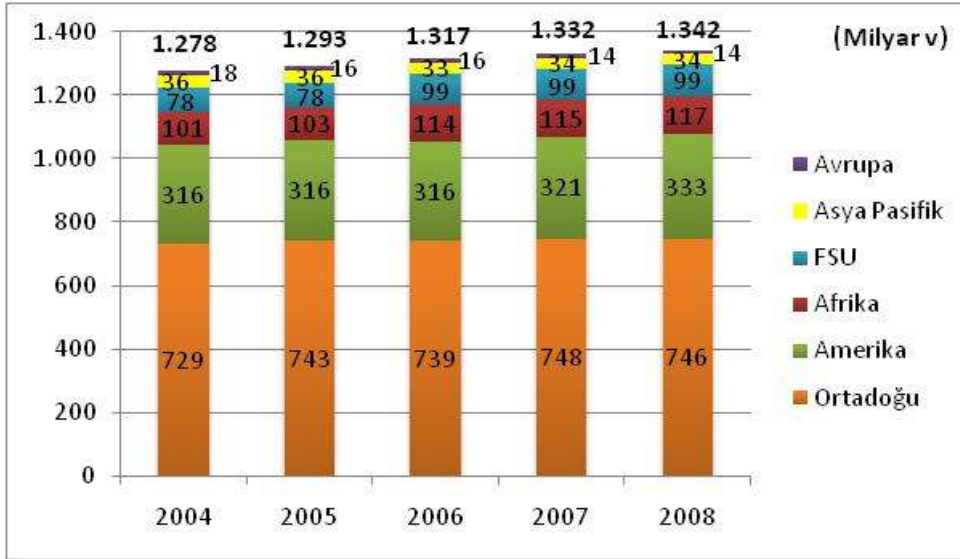
Şekil 2. Petrol Değer Zinciri

Petrol piyasasında diğer önemli bir konu da, petrol kaynaklarının coğrafi olarak dengesiz dağılımıdır. Tüketici ülkeler kendilerinden uzak olan kaynaklara ulaşmak için hem ekstra maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadırlar, hem de her zaman bir arz kesintisi korkusu yaşamaktadırlar. Ayrıca sadece ham petrole olan talep değil, petrol ürünlerine olan talep de sürekli değişmektedir. Bu durum da rafinerilerde sıkıntı oluşturmaktadır. Son yıllarda petrol piyasasını yukarıda sayılan fiziksel unsurların yanısıra, finansal piyasalar da oldukça etkilemektedir. Vadeli işlem piyasalarının sayısının artması, türev araçların kullanımının yaygınlaşması ile petrol kontratlarının sayısı son 4-5 yıl içerisinde 4 kattan fazla artmıştır(Şekil 3). Petrol fiyatlarının belirlenmesinde vadeli işlem piyasaları belirleyici konuma gelmiş, fiziksel piyasaların etkisi azalmıştır.

Şekil 3. NYMEX Ham Petrol Borsasındaki Açık Pozisyonlar [2]

Dünya petrol rezervlerine bakıldığında, petrol rezervlerinde her yıl artış yaşanmaktadır (Şekil 4). 2008 yılında önceki yıla göre % 0,8 artarak 1.34 Trilyon varile ulaşmıştır. Bu rezervlerin % 70'ine OPEC ülkeleri sahiptir.

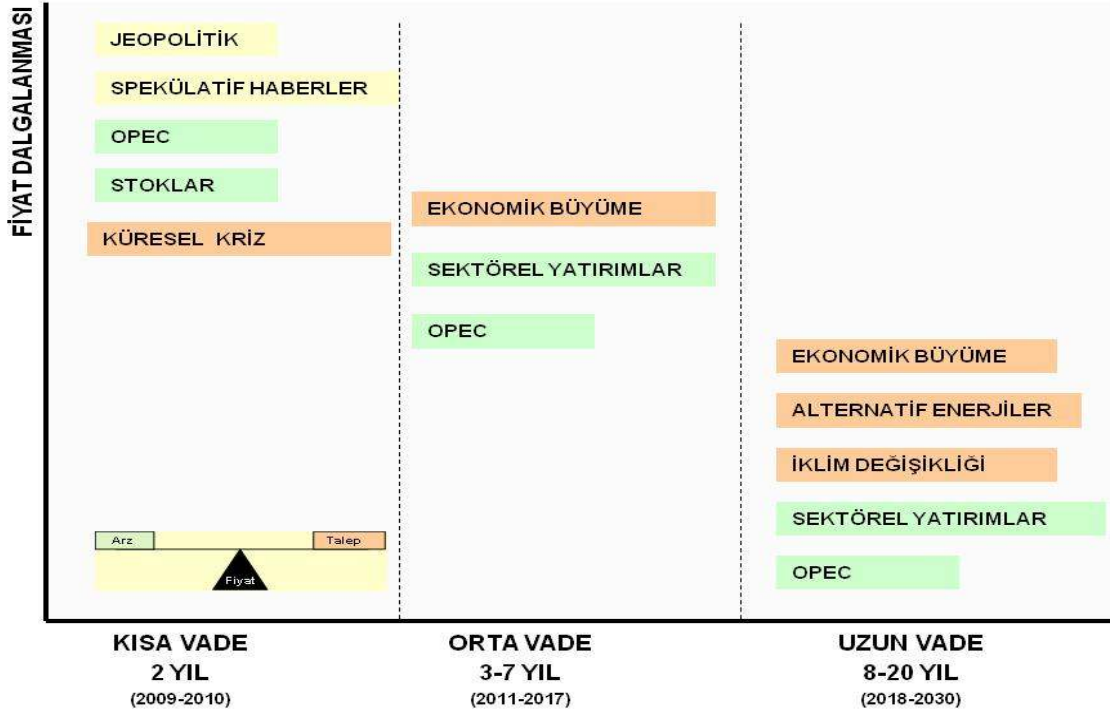
Şekil 4. Dünya Petrol Rezervleri [3]

1.2. PETROL FİYATLARINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER

Petrol piyasaları oldukça karmaşık ve çok fazla sayıda oyuncunun olduğu piyasalardır. Petrol fiyatına etki eden çok sayıda parametre ve oyuncu bulunmaktadır. Her ticari malın fiyatının belirlenmesinde olduğu gibi, petrolün fiyatının belirlenmesinde de temel unsur arz ve taleptir. Fiyatların belirlenmesinde temel değişkenler kadar spekülasyon haberleri de etkili olmaktadır.

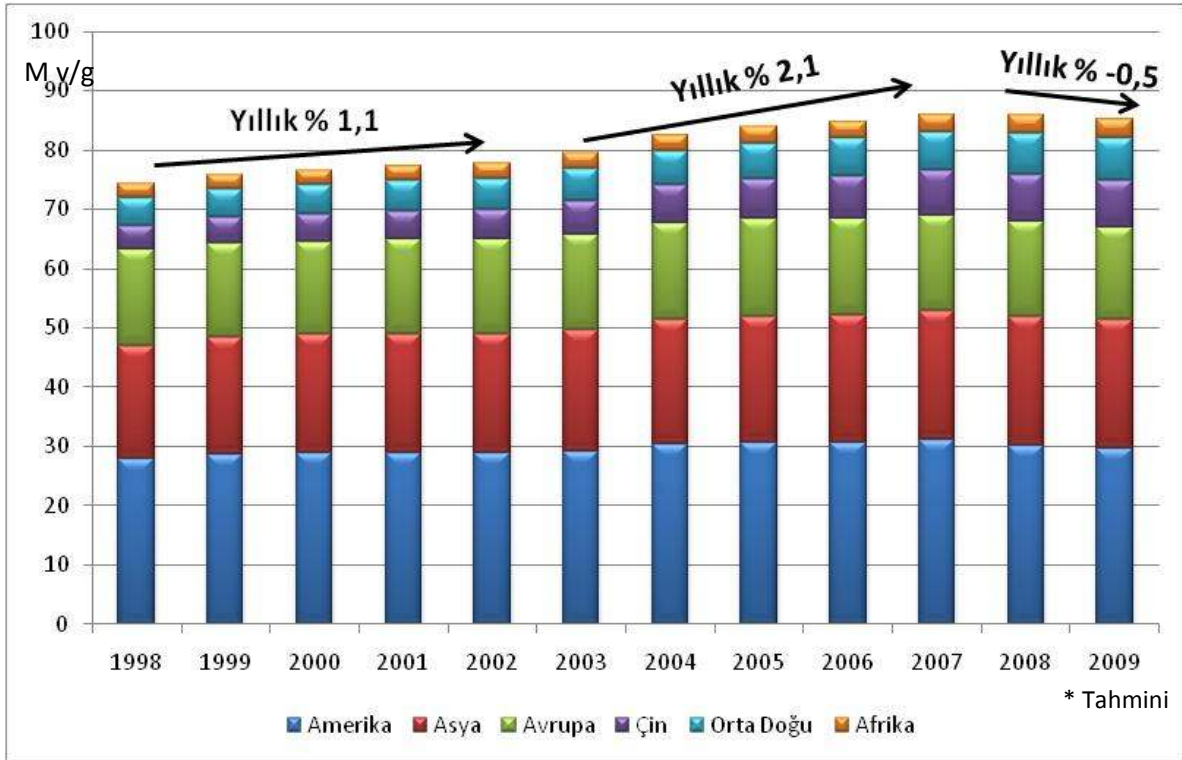
Küresel petrol fiyatlarını etkileyen temel faktörler Şekil 5'deki gibi sınıflanmıştır. Bu çalışmada, tüm faktörler irdelenmiş ve senaryo varsayımlarına girdi teşkil etmişlerdir. Faktörler etkileme vadesine göre kısa, orta ve uzun olarak; etki alanlarına göre ise sadece arzı etkileyen faktörler Yeşil, sadece talebi etkileyen faktörler Turuncu ve her ikisini de etkileyen faktörler Sarı olarak ayrımlanmıştır. Ayrıca dikey ekseninde fiyat oynaklığı, yani faktörlerin fiyatlardaki değişimi etkilemesi yer almaktadır.

Talep: Petrol fiyatlarını etkileyen en önemli unsur talepteki değişimlerdir. 2002 – 2007 arasında dünya ekonomisi yılda ortalama % 5 civarında [4] bir büyüme göstererek altın çağını yaşamıştır. Çin ve Hindistan gibi ülkeler izolasyondan çıkarak, dünya ile entegre olmuşlar, artan gelirleri ve yükselen hayat standartları ile enerjiye, petrole ve diğer emtialara olan taleplerini de artırmışlardır.

Şekil 5. Petrol Fiyatlarını Kısa, Orta ve Uzun Vadede Etkileyen Parametreler

Buna bağlı olarak da, dünyada günlük petrol talebi 2007 yılında önceki yıla oranla % 1,4 (1,2 milyon v/g) artarak 86 milyon v/g olurken 2008 yılında küresel resesyonun etkisiyle 85,8 milyon v/g olmuştur(Şekil 6). 2009 yılında ise talebin daha da düşerek 85,3 milyon v/g (- % 0,5) olması beklenmektedir.

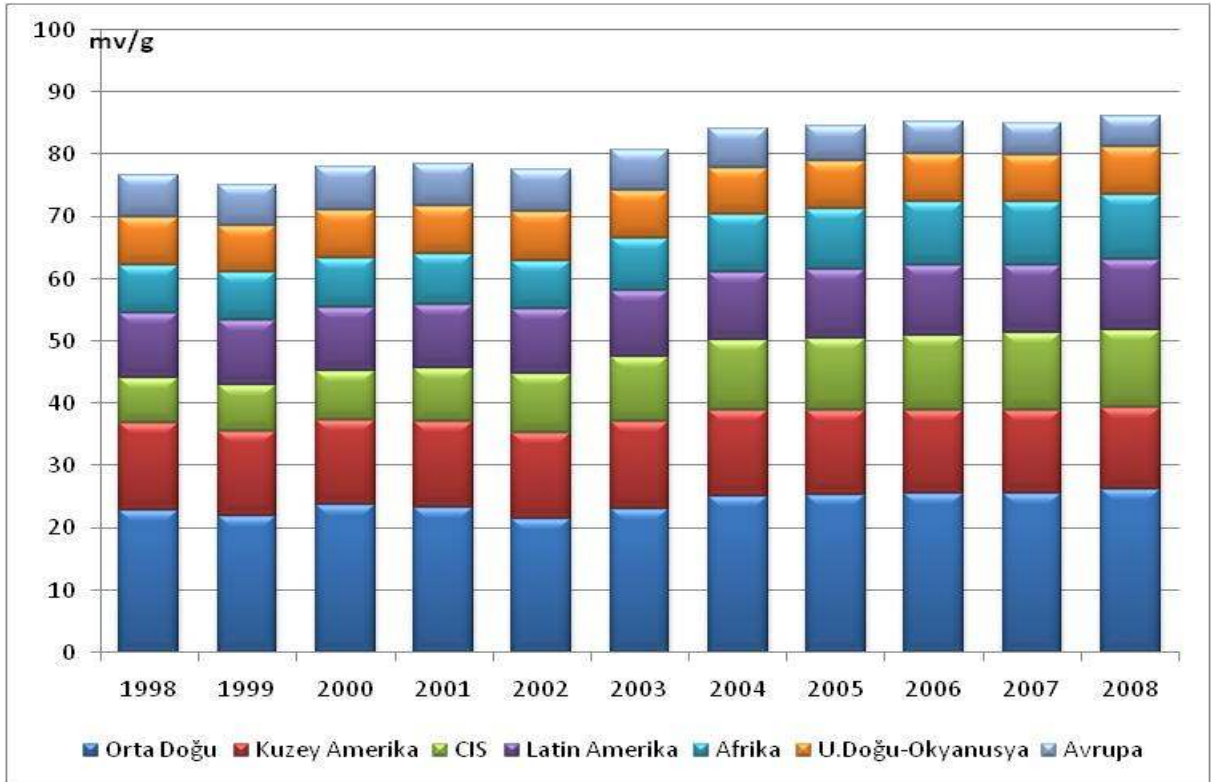

Şekil 6. 1998-2009 Dünya Ham Petrol Talebi [5]

Daha önceki yıllarda petrol talebindeki artışın ana kaynağı OECD ülkeleri iken, 2007 yılında talepteki artışın en önemli nedeni Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika ülkeleri olmuştur. Asya ülkelerinden Çin yıllık % 11 ve Hindistan % 8,5 büyüme oranlarıyla toplam petrol talebi artışının % 40'ını oluşturmaktadır. Avrupa'nın petrol tüketimi ise, yaklaşık günlük 300.000 varil düşerek 16,1 milyon v/g olarak gerçekleşmiştir.

2008 yılında ise küresel resesyonun etkisi dünya ekonomisinin büyümesini % 3,4'e geriletmiş özellikle Amerika ve Avrupa'da yoğun olarak hissedilmiş talepteki daralma bu iki kıtada 1 milyon v/g olurken, Çin, Hindistan ve Orta Doğu ülkelerindeki talep artışı tahminlerin altında olsa da 0,8 milyon v/g artmış sonuçta dünya genelinde talep 0,2 milyon v/g azalmıştır. 2009 yılında daralmanın daha büyük olacağı Amerika, Avrupa ülkelerinden sonra Asya ülkelerinin de daralmadan etkileneceği Çin'in önceki tahminlerde olduğu gibi değil sadece 0,1 milyon v/g'lük artış sağlayacağı dünya genelinde ise 0,5 milyon v/g'lük talepte düşüş yaşanacağı öngörülmektedir.

Arz: 2007 yılında dünyada 85,08 mv/g petrol üretilirken 2008 yılında bu rakam 86,04 milyon v/g olmuştur. Bunun 49,06 milyon v/g kısmı (% 57) OPEC üyesi olmayan ülkelerce, 34,4 milyon v/g kısmı (% 43) ise OPEC üyesi ülkelerce gerçekleştirilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. 1998-2008 Dünya Ham Petrol Arzı [3]

2030 yılında üretim 106 milyon v/g ulaşılacağı tahmin edilmektedir. Ortaya çıkacak bu üretim artışında özellikle OPEC ülkelerinin payı daha da artacaktır. OPEC ülkelerinin kalan ispatlanmış petrol rezervlerinin % 44'den (2007) % 51'e (2030) yükseleceği de göz önünde tutulduğunda üretimdeki payı % 40,5'den % 50'ye kadar artması öngörülmektedir.

OPEC'in 4,2 milyon v/g'lük üretim kesintisine gitmesine rağmen bir önceki yıla göre yaklaşık 1,5 milyon v/g'lük artış görülmüştür. OPEC dışı ülkeler ise 400.000 v/g'lük düşüş yaşanmıştır.

Jeopolitik: Devletlerin coğrafi özellikleri ile siyasetleri arasındaki ilişkileri bu kapsamda değerlendirilir. Uluslararası siyasette, coğrafi etmenlerin güç ilişkileri üzerindeki etkisi incelenmektedir. Jeopolitik, bugünkü ve gelecekteki politik düzeyde güç ve amaç ilişkisini fiziki ve siyasi coğrafyayı esas alarak incelemelerini yapar.

2008 yılı ilk yarısında petrol fiyatlarının hızlı yükselişinin en önemli nedenlerinden biri de dünyada yaşanan jeopolitik olaylar olmuştur: Irak'ın işgali sonrasında hala beklenen istikrarın sağlanamaması, Venezüella'da Hugo Chavez'in izlediği politikalar sonucunda devletleştirme çalışmalarının artması, Nijerya'da yaşanan terör saldırıları ve güvenlik sorunlarının devam etmesi, İran'ın nükleer çalışmalarına devam etmesi ve bunun sonucunda ABD'nin ve İsrail'in İran'a askeri müdahalede bulunacağı yönünde endişelerin artması, Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesi ile Kafkaslarda tedirginliğin iyice artması, İsrail'in Gazze'yi işgali gibi olaylar 2008 ve 2009 yıllarında petrol arzını kaygılandıran en önemli jeopolitik olaylar olarak göze çarpmaktadır.

Finansal Piyasalar ve Spekülasyon: Kısa vadede, yukarıda bahsedilen parametreler dışında, spekülasyon hareketlere dayanak teşkil eden Dolar/Euro kuru, faiz oranı, hedge fon, mortgage krizi ve devamındaki küresel mali kriz gibi finansal göstergeler ve olaylar da petrol fiyatlarını etkilemektedir.

Doların diğer para birimleri karşısında değer kaybetmesi petrol fiyatlarını arttıran, değer kazanması ise petrol fiyatlarının düşmesine neden olan bir diğer faktördür. Dolar, Euro karşısında 2003'den bu yana % 45'in, 2007 yılı içinde ise % 10'nun üzerinde değer kaybetmiştir. Euro/Dolar paritesi de 15 Temmuz 2008 tarihinde 1,6039'luk seviyeye ulaşarak rekor kırmıştır. Doların diğer para birimleri karşısında bu kadar değer yitirmesiyle yatırımcılar kendilerini bu riskten korumak amacıyla petrol kontratları almışlar, bunun sonucu olarak da vadeli piyasalardaki petrol fiyatları yükselmiştir. Ağustos ayında küresel krizin başlama sinyalleri ile yatırımcıların

likiditeye yönelmesi doların değer kazanmasına yol açmış dolar 4 ay gibi kısa bir sürede Euro karşında % 28 değer kazanarak 1,25 seviyelerine gelmiştir.

2008 yılı ortalarında petrol fiyatlarının 140 Dolarlara yükselmesinde tek sorumlu olmasalar da spekülasyonların etkileri çok büyük olmuştur. Enerji piyasasının büyüklüğü 7 trilyon \$'a yaklaşarak, spekülâtörler için yeni bir kar alanı haline gelmiştir. Dünyada fiziksel olarak günlük 86 milyon varil petrol tüketilirken, finansal piyasalarda bunun yaklaşık on katı petrol kontratı el değiştirmektedir. 2000 yılında günlük ortalama 158.000 petrol kontratı işlem görürken bu sayı 2008 yılında 972.400'e kadar ulaşmıştır. NYMEX borsası 2002 yılına göre % 350 büyümeye göstermiştir. [6]

Küresel Mali Kriz ve Hedge Fonlar: 2007 yılının ortalarında Amerika'da mortgage krizinin patlak vermesiyle, büyük bir finansal kriz yaşanmış ve çok büyük likidite sorunu ortaya çıkmıştır. Amerikan Merkez Bankası (FED) piyasaya likidite sağlamak ve oluşan güvensizlik ortamını ortadan kaldırmak için bir çok kez faiz indirimine gitmiş ve piyasaya nakit sağlama yollarına başvurmuştur. Buna rağmen Dolar'ın değer kaybı devam etmiş ve Amerika'da bir çok ünlü yatırım bankası ve finansal kuruluş çok büyük zararlar açıklamış, bazıları ise batmışlardır. Kredi krizi, küresel mali krize dönüşüp sadece Amerika'da kalmayıp, Avrupa ve Asya ekonomilerinde de sıçramış, bu durum petrole olan talebin düşmesine neden olmuştur. Bu güvensizlik ortamının halen düzelmemiş olması, büyük ekonomilerin resesyona girdiği yönündeki açıklamalar, yatırımcıları riskli yatırım araçlarından uzaklaşarak, likiditeye dönmeleri Dolar'ın diğer para birimlerine göre değerinin artmasına neden olmuş, bu durumda petrol fiyatlarını daha da düşmesi yönünde etkisi olmuştur.

OPEC: Dünya ham petrol rezervinin % 70'ine üretiminin % 43'üne, ticaretinin de % 51'ine sahip olan OPEC'in aldığı herhangi bir üretim kesintisi ya da artırma kararının üyelerince uygulanması, Dünya ham petrol fiyatlarını kısa, orta ve uzun vadede etkilemektedir.

Endonezya'nın ayrılması, Angola ve Ekvator'un katılmasıyla üye sayısını 12'e çıkaran örgüt petrol piyasasında daha güçlü bir konuma gelmiştir. OPEC üyesi ülkeler artık sadece ham petrol üreticisi konumunda olmayıp aynı zamanda rafinaja, pazarlamaya ve dağıtıma da yönelmektedir.

Stoklar: Tedarik zincirinin her noktasında farklı miktarlarda, farklı özelliklerde ve farklı önemde olmakla birlikte stoklar petrol fiyatlarının değişkenliği üzerindeki en önemli parametrelerden birisidir. Arz güvenliği sorununun yaşandığı beklenmedik

olaylar meydana geldiği zamanlarda stoklar devreye girip, tedarik zincirindeki petrol akışının devamlılığını sağladıkları için, gerek ülkeler gerek şirketler için öncelikli güvenlik politikalarının temel unsuru olmaktadır.

Özellikle Haziran ayından sonra olmak üzere 2007 yılında Amerika'daki ham petrol stokları hızlı bir düşüş eğilimi içerisine girmiştir [6]. 2008 yılında Nisan ayına kadar bir miktar yükselmiş, Temmuz ayında fiyatların tavan yaptığı günlerde en düşük seviyeye inmiş, fiyatların düşmesine ters orantılı olarak 2008 yılının 3. çeyreğinden itibaren yükselmiştir. Dolayısıyla Amerikan ham petrol stoklarındaki bu düşüş ve artışlar, petrol fiyatlarının daha hızlı yükselmesine veya düşmesine yardımcı olmuştur. Her hafta ABD Enerji Bakanlığı tarafından açıklanan stok verilerine karşı petrol fiyatları oldukça hassasiyet kazanmıştır.

Atıl Kapasite: Petrol üreten ülkelerin, tüm üretim olanaklarını kullanmadan, tam kapasite ile üretim yapmayarak belli bir kapasiteyi üretmemeleridir. Yeterli atıl kapasite arz kesintisine veya arz kesintisi korkusuna karşı koruma sağlar. Günümüzde OPEC'in atıl kapasitesinin % 75'den fazlası Suudi Arabistan'ın elindedir.

Rafinaj: Ham petrolün işlenerek son kullanıcılar için tüketilebilir hale gelmesi büyük önem taşır. Dünyada yeterli ham petrolün bulunması yanında, bunun rafine ürünlere dönüştürülerek kullanıcılara ulaştırılması da fiyatlar üzerinde etkilidir.

Dünyada, özellikle kullanılan araç sayısının artmasıyla, daha hafif rafine ürünlere olan talep de artmıştır. Dizel yakıtlar dünyada tüketimi en hızlı büyüyen petrol ürünü olmuştur. Avrupa'da satılan yeni arabaların yarısından fazlası dizel yakıtlıdır. Artan bu talebi karşılamak için başta Çin olmak üzere, Asya ülkeleri ile Orta Doğu ülkeleri rafineri kapasitelerini arttırmışlardır. 2015 yılına kadar bitmesi öngörülen bir çok rafineri projesinin maliyetlerdeki artışlar ve küresel krizden kaynaklanan finansal sorunlarq bağlı olarak sarkması tahmin edilmektedir. Ancak petrol ürünlerine olan talebin de azalması bir dar boğaza girilmesini engeleyecektir.

Ekonomik Büyüme: Küresel enerji talebinin en büyük belirleyicisi durumundadır. Ülkelerin ekonomik büyümelerine bağlı olarak talep edilen petrol miktarı da değişmektedir.

Sektörel Yatırımlar: Petrol arama, geliştirme ve üretim sektörüne yapılan ve yapılacak olan yatırımların tamamıdır. Yatırımların sürekliliği, petrol fiyatlarını orta ve uzun vadede doğrudan etkilemektedir. Sektöre yapılan, teknolojik yatırımların artırılması ile, yeni rezervlere ulaşılması ve üretimin yeni teknolojiler kullanılarak,

artırılması sağlanmaktadır. Üretici ülkelerin yatırım programlarının gerçekleştirilmesi, enerji arz güvenliği için hayati önem taşımaktadır.

Maliyet: Petrolün aranıp çıkartılmasına kadar olan süreçte oluşan yatırım maliyetleri ile çıkartılmasından sonraki aşamada oluşan işletme maliyetleri de petrol fiyatlarını belirleyen temel unsurlardandır. Demir çelik fiyatlarındaki artış, nitelikli işgücü bulmanın zorlaşması, teknik ekipmanların sağlanmasında yaşanan zorluklar bu maliyetlerin yükselmesine neden olmaktadır.

Petrol arama ve çıkarma maliyetleri, özellikle demir çelik fiyatları gibi ham madde fiyatlarının çok yükselmesi nedeniyle artmıştır. Sektördeki yatırım maliyetleri son 3 yıl içinde % 80, üretim maliyetleri de 2000 yılından 2007 yılının sonuna kadarki süreçte tam iki kat yükselmiştir. Bunların yanında petrol fiyatlarının yüksek seyretmesi nedeniyle sektörde rekabet hızlanmış, nitelikli işgücü bulmak zorlaşmış, yeterli malzeme ve hizmet almak daha pahalı hale gelmiştir. 2008 yılının özellikle ikinci yarısından itibaren yatırımların azalması yada ertelenmesi ile ekipman ve teçizat bulabilmek kolaylaşmış, yine demir çelik fiyatlarında da gerilemenin olduğu gözlemlenmiştir. 2009 yılında maliyetlerin önceki yıllara göre daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. [7]

Alternatif Enerjiler: Güneş ve rüzgar enerjisi, biyoyakıtlar, hidroelektrik, hidrojen, gaz hidratlar gibi kaynaklardan üretilen enerji biçimleridir. Petrol üretiminin uzun vadede azalarak bitecek olması ve çok yüksek seyreden petrol fiyatları nedeniyle alternatif enerji kaynaklarının önemi daha da artmıştır ve kullanımı yaygınlaşmaktadır.

İklim Değişikliği: İklim değişikliğine neden olan altı temel sera gazı vardır. Ekonominin bir çok sektöründe, fosil yakıtların (kömür, petrol, doğalgaz) yakılması sonucu ortaya çıkan CO₂, havaya salınan sera gazı miktarları içerisinde % 80'lik bir oranla önemli bir yere sahiptir. CO₂ ve ısıyı tutan diğer gazların miktarındaki artış, atmosfer ısısının yükselmesine, küresel ısınmaya sebep olmaktadır. Bu durum, buzulların erimesi ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi ciddi sonuçlar doğurarak, iklim değişmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle, uzun vadede çevre koruma yaptırımları ve tüketicilerin bilinçlenmesi fiyat projeksiyonunu etkileyen önemli iki faktör olacaktır.

Enerji Verimliliği: Uzun dönemde petrol talebini azaltabilecek en önemli unsurlardan birisidir. Petrol fiyatlarının yüksek olduğu dönemde bu konudaki çalışmalar hız kazanmıştır. Teknolojinin gelişmesi ve tüketicilerin enerji kullanımında bilinçlenmesi ile petrol tüketiminde de verimlilik artmıştır.

2. PETROL FİYATLARININ GELECEĞİ

Petrol, fiyatlarının Temmuz 2008'de 145 \$'a ulaşması ve yıl sonuna doğru 30 \$ seviyelerine gerilemesi, üzerinde en çok spekülasyon yapılan bir emtia olduğu bir kez daha görülmüştür. Petrol ihracından büyük gelir elde eden ülkelerle, portföylerinde yoğun olarak petrol kontratı tutan yatırım bankaları, petrol fiyatlarının daha da yükselmesi için raporlar hazırlamakta ve açıklamalarda bulunmaktadırlar: Örneğin; Temmuz 2008'de Goldman Sachs iki yıl içinde petrol fiyatlarının 200 \$'a ulaşabileceğini öngören bir rapor yayınlarken, Aralık 2008'de Merrill Lynch 25 \$ seviyelerinde işlem görebileceğine dair raporlar yayınlamıştır.

Her ne kadar bugünkü ortamda petrol fiyatı tahmini yapmak çok zor olsa da, petrol şirketleri ileride yapacakları yatırımlar için projeksiyon yapmak zorundadırlar. Hiç bir petrol şirketi 20-30 senelik yatırım projelerini değerlendirirken, 140-150 \$'lık petrol fiyatını referans almamaktadır. Tek bir petrol fiyatını baz alarak uzun vadeli yatırım yapmak, yerinde bir davranış olmayacaktır. Her petrol şirketi ileriye dönük yatırım projelerini değerlendirirken kendine özgü, kendi risk iştahına uygun petrol fiyatı projeksiyonunu referans alarak, kendini güvenceye almaktadır.

Dünya ekonomisinin 2030 yılına kadar yıllık ortalama % 3,5 - 4 büyüyeceği ve bu büyümenin de % 70'lik kısmının gelişmekte olan ülkeler tarafından sağlanacağı varsayılırsa, dünyadaki birincil enerji tüketiminin yıllık ortalama % 1,8 artması, petrol talebinin ise yıllık ortalama % 1 artarak, 2030 yılında 107 milyon v/g ulaşması ve bu talebin ana kaynağının ulaştırma sektörü olacağı tahmin edilmektedir.

Dünya petrol üretim seviyesinin en üst düzeye (peak oil) 2020 yılından önce ulaşamayacağı, üretimde OPEC'in payının artacağı öngörülmektedir. Arama faaliyetlerinin giderek daha maliyetli ve daha az araştırılmış olan derin denizlerde, Arktik Bölgesi'nde, Doğu Sibiry'a'da yoğunlaşacağı düşünülmektedir. Irak'taki siyasi belirsizliğin azalacağı, büyük firmaların yeniden Irak'da faaliyete geçerek, üretimi üst seviyelere çıkartacağı varsayılmaktadır. İran-İsrail-ABD arası belirsizliğin kısa vadede ortadan kalkmayacağı ama bu sorunun arzı çok fazla etkileyemeyeceği; Venezüella'daki belirsizliklerin de zamanla azalacağı öngörülmektedir. Nijerya'da kısa vadede güvenlik risklerinin devam edeceği tahmin edilmektedir. Yaklaşık 30 yıldır ABD'de Atlantik ve Pasifik Okyanuslarında, Alaska'nın bazı bölgelerinde arama yapılmasına izin verilmeyen yerlerde aramaya yeniden izin verilmesinden sonra, 5-10 yıl içinde günlük üretimde 1-1,5 milyon varillik bir artış olacağı varsayılmaktadır.

Kısa dönemde (2009 – 2010) ise küresel krizin etkileri talebi olumsuz etkilerken oluşacak arz fazlasını özellikle OPEC'in üretim kesintileri ile dengelenmeye çalışılacağı, krizin etkileri 2009 ve 2010 yılının ilk altı ayında yoğun olarak yaşanacağı, 2011 yılından itibaren iyileşmeler gözlemleneceği öngörülmektedir.

SONUÇ

2008 yılında 147 \$'lara kadar tırmanan petrol fiyatları çok hızlı bir şekilde düşerek 2008 yılını ortalama 97 \$ seviyesinden kapatmıştır. 2009 yılı içinde ekonomik krizin boyutlarının giderek derinleşmesiyle azalan petrol talebi nedeniyle petrol fiyatları 35 \$'a kadar gerilemiştir. Bununla birlikte gelişmiş ekonomiye sahip olan ülkelerin yılın ilk yarısında uyguladıkları kurtarma planları sayesinde, küresel krizden çıkış sinyalleri verilmiştir. 2010 yılının ikinci yarısından itibaren krizin etkilerinin giderek azalacağı öngörülmektedir. Petrol fiyatları yıl sonunda ortalama 60 \$ civarında olacağı 2010 yılında ise ortalama 70-75 \$ bandında seyredeceğini öngörmekteyiz. Orta ve uzun vadede OPEC'in aldığı üretim kararları, atıl kapasite durumu ve Dolar'ın diğer para birimleri karşısındaki değeri petrol fiyatlarını etkileyen en önemli parametreler olacaktır. Petrol fiyatlarının orta vadede daha hızlı bir artış eğilimi gösterirken, uzun vadede bu artış eğiliminin azalacağını öngörmekteyiz.

Kaynaklar

1. World Energy Outlook, International Energy Agency, 2008
2. Future Markets Report, US Commodity Futures Trading Commission, 2009
3. Annual Oil Market Forecast and Review, Center ofr Global Energy Studies, 2009
4. World Economic Outlook, IMF International Monetary Fund, 2008
5. Marketing Briefings, Cambridge Energy Research Associates, 2009
6. Weekly Petroleum Status Report, Energy Information Administration, 2008-2009
7. Executive Roundtable, IHS-CERA, Houston, 2009